

Carl Bildt: Anförande vid Bohmanseminarium 2005

Talare
Carl Bildt
Politiker

Datum
17 maj 2005

- 1 Vad hade Gösta Bohman att säga om välfärdsstaten?

Mycket lite. Han talade och skrev ofta, mycket och länge om individen och om samhället, men rätt föga om staten.

5

Under tidigare decennier hade välfärdsstaten diskuteras främst i ekonomiska termer. Under 1960-talet hade det diskuterats om vi egentligen hade råd med det som kallades den ofantliga sektorn. Och Gösta tillhörde förvisso de som tyckte att expansionen av de offentliga utgifterna hade gått alldeles för snabbt.

10

Men hans angreppssätt var ändå ett annat.

Två begrepp förknippas med den diskussion kring dessa frågor han förde på 1970-talet.

15

Den nya individualismen. Och den nya otryggheten.

Bägge väckte rätt starka aggressioner hos politiska motståndare. Det antydde att han ville ha statarsamhället tillbaka. Och det hävdades att han svartmålade Sverige.

20

När han gav sin "Tankar om mitt Sverige" 1974 kunde han fortfarande skriva att vi i Sverige hade en högre levnadsstandard än något annat europeiskt land. Med dagens mått mätt var arbetslösheten – öppen liksom dold – mycket låg, och sjukskrivningstalen antydde ingen motsvarighet till den pestepidemi som förefaller ha hemsökt nationen under senare år.

25

Det borde ha varit ett rätt välmående land.

- 30 Men Gösta var inte den som såg samhället främst i den ekonomiska

forskningens och statistikens ljus. Förutom de vardagskontakter som alltid tillhör det politiska livet var det i mycket stor utsträckning i den moderna litteraturen som han såg samhället spegla sig.

35

Det handlade om Stig Claesson, om Birger Norman, Olle Hedberg, PC Jersild och inte minst Sven Delblanc och Lars Gustavsson.

40

Här fanns en ensamhet och maktlöshet mitt i välfärden som Gösta Bohman försökte att lyfta fram. Här sökte han svaret på frågan om varför medborgarna i det välmående välfärdslandet Sverige kände sig missnöjda.

Så växte begreppet den nya otryggheten fram.

45

Det var inte bara – inte ens främst - ekonomiskt. Det handlade om att individer som till synes getts all trygghet av staten ändå tyckt sig se hur denna fallerade, hur lösningar för alla sällan passade den enskilde, hur någonting som i statistikens tabeller uppifrån såg så fint ut nerifrån mest ledde till känslor av maktlöshet, utsatthet och otrygghet.

50

Och så lades till detta begreppet den nya individualismen.

55

Jag minns hur det formades efter valrörelsen 1973. Då såg man – kanske för första gången riktigt ordentligt – hur socialdemokratin började förlora röster i de delar av Sverige som mer än några andra hade formats av deras politik.

60

Det var inte städernas köpmän eller landsbygdens bönder det handlade om – de hade annan hemvist. Utan det var i det nya välfärds-Sveriges av sociala ingenjörer skapade förorter och nya bygder som det växte fram en ny individualism som tyst och försiktigt, men mycket tydligt, började att revoltera mot den kollektiva omsorgens alla modeller och mekanismer.

65

Minns att detta var en tid då socialdemokratins stöd i valmanskåren normalt låg kring ca 45 %.

Så småningom kom Gösta till dessa två begrepp att lägga ett tredje. Det var från professorn David Magnusson han lånade begreppet ”den inlärda hjälplösheten” för att försöka att beskriva en del av de mekanismer som ju hade trätt fram inte minst i den moderna litteraturen.

På något sätt verkade det som om välfärdsstatens alla modeller och mekanismer hade en tendens att skola individerna i hjälplöshet.

75 Du kan inte själv – men staten kan se till att Du kan. I många fall – det var ju det som hade burit upp det sociala reformarbete som i de flesta fall skett under bred politisk enighet – handlade det ju om att hjälpa individer som faktiskt inte hade någon annan möjlighet.

80 Men ju mer systemen byggdes ut, desto diffusare blev gränserna. De som kanske trots allt kunde hjälpa sig själva. De som alldeles definitivt hade haft den möjligheten.

Tidens tes var ju att ett system för omsorg om vissa måste vara ett system för omsorg om alla för att inte nya klyftor och spänningar skulle skapas. Och
85 därmed blev det system som hjälpte också dem som kanske inte på samma sätt behövde hjälpen – och därmed blev det ett system som riskerade att skola individerna till hjälplöshet.

90 Ett sådant samhälle riskerar förr eller senare att bli ett farligt samhälle. Och det var därför Gösta ville bygga på den nya individualism han såg i det nya medelklasssamhället Sverige för att mota den hjälplöshet som annars riskerade att programmeras in i allt fler och fler.

95 Sakta, subtilt men säkert fanns det annars en risk för att frihetens grundvalar skulle komma att erodera. Det skulle bli ett farligt samhälle.

Så långt förde Gösta sällan sina tankar. Han ställde frågor, citerade och utmanade i syfte att pröva sig fram. I diskussionen utnyttjade han stundtals
100 reträtten med samma taktiska skicklighet som offensiven.

Men ständigt handlade det om ett försök att få samhällsföreställningarna att bryta upp från modeller som han fruktade höll på att föra oss i alldeles fel riktning. Idémässigt var det ett ständigt ifrågasättande av kollektivismens
105 modeller och föreställningar.

Mycket av denna diskussion kom att föras vidare av Staffan Burenstam Linder, som med stor tydlighet ställde välfärdsstaten i kontrast mot välfärdssamhället,

110 och hävdade att den förra höll på att utvecklas till ett första klassens hot mot det senare.

Dagens diskussion skall försöka att ge dagens perspektiv på dessa frågor.

115 Nu – några decennier senare – är vi ett sjukdomsdrabbat medelinkomstland i Europa, med en arbetslöshet som riskerar att föda en allt farligare social desperation inte minst i storstädernas invandrardominerade ytterområden.

120 Nu diskuteras förvisso bidragsnivåer – men alltför sällan de mer grundläggande frågor som då ofta ställdes av Gösta Bohman och Staffan Burenstam Linder.

Förvisso kan vi bidra till att råda bot på den saken.

Källa

125 <div>Manuskript hämtat från bildttal.se (2025-11-12)</div>

Taggar

Moderaterna, Politiska tal

URI

130 <https://www.svenskatal.se/tale/carl-bildt-anforande-vid-bohmanseminarium-2005>

135

140

145